

Raketový systém kratšího doletu Temp-S v Československu

V první polovině 80. let spirála jaderného zbrojení na evropském kontinentu zrychlila tempo. Studená válka pokračovala. Na podzim 1983 začala praktická realizace tzv. dvojího rozhodnutí států NATO z roku 1979 o rozmístění 572 raketových jaderných nosičů (balistické rakety středního doletu Pershing 2 a střely s plochou dráhou letu BGM-109G) na území pěti evropských států NATO. Dodávka prvních raketových oddílů US Air Force se střelami s plochou dráhou letu se uskutečnila 23. 11. 1983 na území Velké Británie. Prakticky s jednoměsíčním odstupem přistoupil Sovětský svaz na konci roku 1983 k realizaci již připravených „odvetných“ opatření, spočívajících m.j. v rozmístění operačně taktických raket se zvýšeným doletem (tehdy nazývaných OTR-22, v kódu NATO označených jako SS-12M Scaleboard B, sovětské armádní označení 9K76 „Temp-S“) na území Československa a NDR.

Sovětská příprava k tomuto kroku probíhala minimálně již od konce roku 1982 a po zasedání výboru ministrů obrany členských států Varšavské smlouvy v Praze v lednu 1983 to již bylo ve spolupráci s ozbrojenými silami ČSSR a NDR. Původně se plánovalo rozmístit na území Československa a NDR po dvou brigádách operačně-taktických raket. V konečné verzi byla v ČSSR rozmístěna jedna brigáda (zřejmě vzhledem k nedostatku vhodných kasárenských kapacit) a místem dislokace se staly Hranice na Moravě s nedalekým vojenským výcvikovým prostorem (VVP) Libavá.

Samotný záměr rozmístit sovětské operačně taktické rakety (OTR) na čs. území nebyl – na rozdíl od veškerých ostatních aktivit s tímto záměrem spojených – utajován, a proto se mu dostávalo od léta 1983 ideologicky motivované či politicky organizované podpory veřejnosti. Výjimku představovala odvážná podpisová akce proti rozmístění sovětských OTR, která vznikla v podniku Geofyzika Praha, ale jež byla Státní bezpečností rychle potlačena.

Dne 25. 10. 1983 přinesly sdělovací prostředky široce komentovanou zprávu o ujednání mezi vládou ČSSR a SSSR, na

jehož základě „se zahajují přípravné práce k rozvinutí raketových komplexů operačně taktického určení na území Československa“, a které následně odsouhlasilo Federální shromáždění. Na podzim 1983 byla podepsaná tajná resortní dohoda mezi ČSSR a SSSR o výstavbě speciálních objektů ve vojenském prostoru Libavá a poskytnutí kasárenských a bytových fondů ČSLA sovětským raketovým jednotkám. Konečné politické rozhodnutí o přesunu sovětských raketových jednotek do ČSSR a NDR oznámil nejvyšší představitel SSSR J. V. Andropov dne 24. 11. 1983.

Temp-S v Hranicích na Moravě

122. raketová brigáda operačně taktických raket Temp-S (122. rbr), která byla dislokována v Hranicích na Moravě, vznikla v létě 1983 v polních podmínkách v oblasti města Emilčino (Žitomirská oblast, Ukrajina) na bázi dvou existujících samostatných raketových oddílů Temp-S: z Nikopolu (Kyjevský vojenský okruh) a z Bělogorska (Oděský vojenský okruh). Brigáda byla postupně zformována do plného stavu novými obsluhami a technikou ze skladů, obdržela číslo 122 a byla přidělena velení Podkarpatského vojenského okruhu (VO). Po definitivní kompletaci byla rozmístěna v prostorách posádky raketových vojsk v Emilčinu, kde probíhala intenzivní teoretická výuka a výcvik, završené na podzim cvičnými střelbami na polygonu Kapustin Jar (v prostoru č.71 určeném pro raketové jednotky pozemního vojska). Na cvičné střelby bylo mužstvo přepravováno letecky a byla použita bojová technika systému Temp-S raketových vojsk Turkestánského VO. Obdobný výcvik prováděly 119. raketová brigáda (Zakavkazský VO) a 152. raketová brigáda (Pobaltský VO), které byly poté dislokovány na území NDR.

Pro potřeby sovětské jednotky byla v Hranicích na Moravě v předstihu uvolněna kasárna Jaslo na severu města a bytový fond v Hranicích a ve Městě Libavá. V pozdějším období bylo pro potřeby této jednotky vystavěno minisídlíště se školou v jihozápadním prostoru od kasáren, neboť velitelské kádry, důstojníci a poddůstojníci mohli přijet do ČSSR se svou rodinou. Jednotky 122. rbr byly z Ukrajiny přepraveny po železnici a první dorazily do Hranic o vánočních svátcích 1983. Stálé bojové pohotovosti (nejnižší stupeň bojové pohotovosti) brigáda dosáhla sice v lednu 1984, ale palebná postavení ve vojenském protoru Libavá nebyla zatím stavebně dokončena, proto její držení i výcvik probíhal v technické části kasáren a zčásti v polních podmínkách ve VVP Libavá. Bojovou pohotovost zajišťoval vždy jeden oddíl, jenž zůstával sice v kasárnách, ale byl připraven k jejich okamžitému opuštění. Předem připravená a zpravidla geodeticky „připojená“ místa k odpálení raket se nacházela na území kasáren a v okrajových částech města a také ve VVP Libavá. Připojování palebného postavení, tj. přesné zjišťování jeho souřadnic, bylo řešeno přístrojově, s přesností řádově na centimetry. Přejezdy kolony několika desítek těžkých vozidel městem směrem na území VVP Libavá, zpravidla v noční době, vyžadovaly okamžitý uzávěr ulic po trase přejezdu a navíc dle svědků vyvolávaly znatelné chvění

nábytku a oken, což vyvolávalo nemalé obavy obyvatel okolních domů. V pozdějším období po zprovoznění palebných postavení ve VVP byla tato cvičení omezoována na pouhý výjezd z areálu kasáren na přilehlé prostranství, nicméně jejich konečný charakter a rozsah určoval velící důstojník.

Palebná postavení ve VVP Libavá

Asi v polovině 1984 brigáda postupně převzala tři palebná postavení ve VVP Libavá, nazývaná Sever, Jih a Západ, vybudovaná stavebním praporem Střední skupiny vojsk. Od té doby byla bojová pohotovost zajišťována na palebných postaveních. Pro jejich umístění byly zvoleny více či méně zalesněné rovinné kóty nacházející se v periferních oblastech vojenského prostoru. Každé palebné postavení bylo rozděleno na část týlovou a bojovou, které byly od sebe funkčně odděleny. Týlová část poskytovala běžné zázemí příslušníkům oddílu, který držel bojovou pohotovost, tj. byly zde ubytovací bloky pro mužstvo, pro důstojníky, kuchyně s jídelnou, kotelná, pomocné provozy atd. Bojová část byla oplocena a pečlivě střežena. Na každém paleb-

nahoděm pro obsluhu, délka jejich vnitřního prostoru činí 35 metrů. Vnitřní vybava sestávala z osvětlení, ventilace, požárních čidel a polního telefonního spojení, ochranu proti atmosférickým výbojům zajišťovala soustava oddálených tyčových hromosvodů. Poblíž výjezdu z každého úkrytu je situována zpevněná odpalovací plocha čtvercového tvaru, chráněná po obvodu zemním valem. Zde bylo také vyznačeno předem připravené a geodeticky připojené palebné stanoviště, tj. místo určené k odpálení rakety. Odpalovací zařízení 9P120 najelo do hlavního směru (azimutu cíle) zpravidla levými koly podél napnutého provazu a raketa byla vztyčena přesně nad vyměřeným bodem odpálení (ten byl vyznačen kovovou značkou). Přesné zamíření na určený azimut cíle proběhlo v rámci předstartovní přípravy dotočením odpalovacího stolu. V blízkosti odpalovací plochy byl situován

Schéma palebného postavení „Sever“ ve VVP Libavá (upraveno podle přílohy ke Smlouvě USA-SSSR z 8.12.1987)

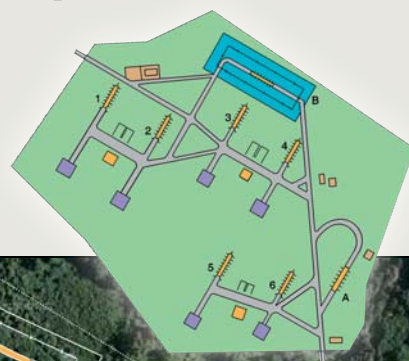

Schéma palebného postavení „Sever“ po zakreslení do současné fotomapy

ném postavení byla v této části vybudována šestice zodolněných úkrytů (viz schéma) pro „garážování“ mobilního odpalovacího zařízení 9P120 a stanic předstartové přípravy na podvozku Ural 4320. Tyto úkryty, ruský nazývané v předávacích protokolech z 1988 „granit“, byly budovány z prefabrikovaných dílů povrchovou metodou a poté zahrnuty zeminou. Jsou neprůjezdné a uzavíratelné pancéřovými vraty, opatřenými v dolní části

okop nebo prefabrikovaný úkryt pro obsluhu provádějící odpálení pomocí výnosného pultu, ačkoli se uvádí, že kabiny OZ 9P120 a doprovodné stanice předstartové přípravy byly uzpůsobeny k ochraně posádek během odpalu rakety. Poblíž každého „granitu“ byl připraven těžký autojeřáb 9T35, vždy jeden pro každé OZ. Mezi úkrytem a odpalovací plochou bylo vymezeno místo pro uskutečnění tzv. „stykovky“ (tj. spojení raketového

nosiče s hlavicí) s použitím uvedeného autojeřábu. Dvě OZ spolu s doprovodnou technikou vytvářela základní celek – palebnou baterii, jejíž velitelsko-štábní vozidlo a topopřipojovač (vozidlo se speciálním geodetickým vybavením pro připojení palebného stanoviště) na podvozku GAZ 66T stály na ploše opodál. Je překvapující, že celý prostor nebyl ve své době prakticky vůbec maskován proti vzdušnému průzkumu (až na maskovací sítě nad stáním pro jeřáby a další prvky). Možným vysvětlením toho stavu je snaha příliš neskrývat „odvetná“ opatření.

V blízkosti za hlavním vjezdem do bojového sektoru se nachází obdobně vybudovaný, rozměrově však větší z odolnější úkryt („granit“) pro velitelství oddílu (na schématu viz A), jenž se skládá z garážové části pro mobilní velitelské stanoviště oddílu 9S472 na podvozku Ural 4320, pro spojovací vozidlo a doprovodné vozidlo. Za částí určenou pro mobilní velitelsko štábní techniku je situováno malé vzduchotěsné stacionární velitelské stanoviště a ubytovací prostor s vlastní filtrventilací a samostatným vchodem.

V bojové části každého palebného postavení byl vyhrazen prostor o ploše cca 2 ha, oddělený od okolí vysokou betonovou zdí a signálním plotem (na schématu označen jako B). Průjezdová komunikace do prostoru

Palebné postavení „Sever“ – úkryt pro velitelství oddílu (na schématu viz A) – chodba velitelského stanoviště (stav z 7/2006)

byla uzavíratelná kovovými vraty. Uvnitř této zóny, nazývané příslušníky raketových oddílů „filial“, se nachází obdobný úkryt, jako „granity“ pro OZ, s tím rozdílem, že je průjezdný tzn. na obou koncích uzavíratelný pancéřovými vraty. Navíc byl vybaven ochranou proti statické elektřině. Uvedený prostor byl zcela mimo pravomoc velitelů raketové brigády a byl zajišťován speciální strážní službou. Jednalo se o prostor v působnosti tzv. pohyblivé raketové technické základny (ruská zkr. PRTB, viz samostatná kapitola dále).

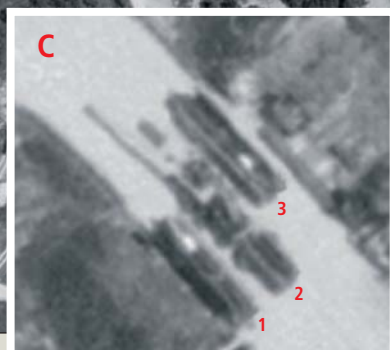
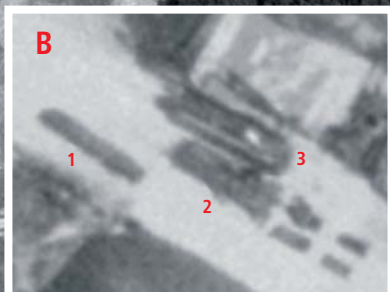
Provedení podpovrchových z odolnějších úkrytů (granitů) na území palebných postavení nebylo primárně určeno k ochraně před přímým zásahem jadernou municí či leteckou pumou. Mělo poskytnout ochranu před tlakovou vlnou vzdálenější jaderné exploze, před zásahem pěchotních zbraní, případně před důsledky exploze TPH při havárii startující rakety nebo náhodné explozi raketového nosiče.

Jistou představu o rozmístění techniky během stálé bojové pohotovosti a prováděných cvičných úkonech na palebném postavení systému Temp-S ukazuje nyní poprvé zveřejněný unikátní letecký snímek palebného postavení „Sever“ ve VVP Libavá z roku 1986.

Bojovou pohotovost držel každý oddíl na „svém“ palebném postavení: 1. raketový oddíl na „Severu“, 2. raketový oddíl na „Západě“ a 3. raketový oddíl na „Jihu“. Doba bojové pohotovosti na palebném postavení činila 10 dnů a v těchto intervalech se střídaly jednotlivé oddíly na „svých“ palebných postaveních. Technika oddílů zůstávala i v době mimo držení pohotovosti v prostoru palebného postavení. V té době strážní službu střídavě zajišťovali řidiči bojových a doprovodných vozidel, vojáci ostatních složek, kteří zůstávali

Letecký snímek palebného postavení „Sever“ pořízený 18.6.1986 :

- A – odpalovací zařízení 9P120 s otevřeným kontejnerem na odpalovací ploše č.2,
- B - kontejner 9Ja230, autojeřáb 9T35 a odpalovací zařízení 9P120
- C - překládka rakety z přepravniku raket 9T215 na odpalovací zařízení 9P120 pomocí autojeřábu 9T35

li na místě. Na bojovou pohotovost do VVP bylo mužstvo oddílu odváženo z hranických kasáren autobusy (údajně karosami). V době mimo pobyt v palebném postavení se oddíl věnoval předepsanému teoretickému školení a praktické přípravě na тренаžerech a výcvikové technice v kasárnách Jaslo.

Organizační struktura a počty

Struktura raketového oddílu (rus. raketnyj divizion) sestávala ze tří palebných baterií, každá baterie disponovala 2 kusy odpalovacích zařízení 9P120. Nedílnou součástí raketového oddílu byly kromě tří palebných baterií ještě baterie velení se spojovacími prvky, technická baterie, baterie oprav techniky, meteorologická a zdravotnická služba, četa technického zabezpečení, četa materiálního

střídala v závislosti na harmonogramu jejich údržby a oprav. Z celkového počtu 24 OZ bylo umístěno po šesti kusech v úkrytech na palpostech (čili celkem 18), zbývajících šest bylo podle neověřeného svědectví rozděleno mezi kasárna Jaslo (2–3 kusy ve funkci výcvikové techniky) a PRTB (3–4 kusy). Brigáda po celou dobu pobytu v ČSSR nebyla v přímé podřízenosti velitelství Střední skupiny sovětských vojsk v Milovicích, ačkoli v některých oblastech docházelo k významné provázanosti. Podřízenost velitelství brigády není přesně známa, odborně podléhala štábu raketových vojsk Pozemního vojska Ozbrojených sil SSSR v Moskvě. Jistými pravomocemi vůči ní disponoval představitel hlavního velitele Spojených ozbrojených sil Varšavské smlouvy (sovětský generál) na Velitelství raketového vojska a dělostřelectva ČSLA. Hypoteticky by raketová brigáda v rámci zvyšování bojové pohoto-

dokumentuje také fakt, že byla jako jediná jednotka po skončení spojeneckého cvičení Štít 84 navštívena dne 15.9.1984 ministrem obrany SSSR, maršálem D. F. Ustinovem, v doprovodu čs. ministra národní obrany, gen. M. Dzúra. Delegace navštívila štáb brigády v hranických kasárnách a také shlédla ukázkou raketové techniky na palpostu „Jih“ ve VVP Libavá. Z této návštěvy pochází jedna z prvních zveřejněných, byť krajně nekvalitní (či retušovaná) fotografie OZ 9P120 se vztyčenou cvičnou raketou publikována v novinách SSV „Sovetskij soldat“.

Zpět do SSSR

Po podpisu Dohody mezi USA a SSSR o likvidaci raket středního a kratšího doletu ve Washingtonu dne 8. 12. 1987 byla v lednu 1988 zrušena bojová pohotovost

1. Kasárna Jaslo v Hranicích na Moravě – ošetřování odpalovacího zařízení 9P120, 2. Kasárna Jaslo v Hranicích na Moravě – zadní část odpalovacího zařízení 9P120
3. Odpalovací zařízení 9P120 na nádvoří kasáren Jaslo, 4. Odpalovací zařízení 9P120 během překonávání terénu ve VVP Libavá

zajištění, četa ochrany proti zbraním hromadného ničení, automobilní četa, proviantní četa, ženijní četa a další jednotky. 122. raketová brigáda celkově sestávala ze tří raketových oddílů, z nichž každý disponoval 3 palebnými bateriemi po dvou odpalovacích zařízeních.

Štáb brigády se svou mobilní technikou sídlil po celou dobu pobytu v Hranicích v kasárnách Jaslo, spojovací uzel brigády s volacím signálem „Zaprosec“ měl záložní prostor bojového rozmístění ve VVP Libavá. Na postu velitele 122. rbr se postupně vystřídali plk. N. G. Stoljar (1983–87) a pplk. V. D. Granovskij (1987–88). Početní stav brigády včetně zabezpečovacích jednotek činil cca 900–1000 osob.

Koncem roku 1987 Sovětský svaz deklaroval následující počty vybavení hranické raketové brigády: 24 odpalovacích zařízení, 39 bojových raketových nosičů, 13 cvičných raketových nosičů a 15 přepravníků raket/nosičů. Jelikož odpalovací zařízení 9P120 bylo vyráběno pouze v bojové verzi, sloužila jednotlivá OZ i k zajištění výcviku obsluh. Je pravděpodobné, že se v této roli vozidla postupně

vosti a mobilizace vojsk přešla do podřízenosti velitelství československého frontu či spíše přímo pod velení západního válečnictví.

Elitní postavení brigády s raketovým systémem Temp-S v Hranicích na Moravě

brigády. Veškerá technika byla připravována k vyvedení zpět do SSSR. Oficiálně byl odsun brigády z Hranic na Moravě zahájen 25. února 1988, kdy za účasti médií byl naložen a večer vypraven první vlak s raketovou

Kasárna Jaslo v Hranicích na Moravě (současný stav)

■ PRTB Kozlov – zodolněné úkryty pro skladování jaderných nosičů (současný stav)

a ostatní technikou. Odpoledne téhož dne se konalo na nádvoří kasáren Jaslo slavnostní shromáždění a rozloučení se sovětskými „raketčiky“ za účasti generality ČSLA a čs. politických orgánů. Poslední vlak s technikou a sovětskými vojáky byl z Hranic vypraven 16. 3. 1988.

Z ČSSR byla 122. rbr odsunuta zpět do města Emilčino na Ukrajině. Zde došlo k předání techniky a jejímu přeformování na protitankovou dělostřeleckou brigádu, která byla koncem roku 1988 převelena do sestavy Západní skupiny vojsk v NDR se sídlem štábu v Königsbrücku. Na začátku 90. let v rámci odsunu sovětských vojsk z NDR byla jednotka převelena k Moskevskému vojenskému okruhu, okres Tambov, lokalita Novaja Ljada (od roku 1998 jako 395. protitankový dělostřelecký pluk).

Epilogem za pobytem sovětské raketové brigády Temp-S v Československu byla americká inspekce v místech její dislokace. Na základě článku IX Smlouvy z 8. 12. 1987 byla vyhotovena Dohoda mezi ČSSR, SSSR a NDR o inspekcích, kterou podepsali v Berlíně dne 11. 12. 1987 ministři zahraničních věcí těchto zemí. V souladu s washingtonskou smlouvou a výše uvedenou Dohodou se ve dnech 21.–22. 7. 1988 uskutečnila předem ohlášená inspekce hranických kasáren a palebných postavení sovětských OTR ze strany vojenských orgánů USA. Československo navštívil desetičlenný tým amerických inspektorů, jejichž letadlo C-130 přistálo v Praze-Ruzyni. Poté inspektoři v doprovodu přijímacího sovětského týmu odjeli autobusem do Hranic a na Libavou. Členové amerického i sovětského týmu nocovali v kasárnách Jaslo.

Inspekce dle pamětníků československého doprovodu proběhla hladce a bez výhrad. To potvrzuje i Protokol o inspekcích, který podepsali v Praze dne 22. 7. 1988 vedoucí obou týmů, plk. L.G.Kelley (USA) a plk. I.J.Abrsimov (SSSR).

PRTB v lokalitě Kozlov, VVP Libavá

Pro spolehlivé zajištění činnosti sovětských raketových jednotek pozemního vojska byly zřizovány tzv. PRTB (podvižnaja raketotechničeskaja baza) čili pohyblivé raketové technické základny. Tyto základny měly svou paralelu i u raketových vojsk ČSLA a ostat-

ních členských států Varšavské smlouvy. PRTB byla v mírovém období primárně určena ke skladování, kontrolám a speciálnímu ošetřování bojových raketových nosičů. Sloužila rovněž jako výcviková база specialistů raketového technického zabezpečení. V době zvýšené bojové pohotovosti a za válečného stavu zajišťovala v polních podmínkách přejímku, ukládání, kompletaci a technickou přípravu raketových nosičů a jejich přepravu v kontejnerech na speciálních přepravnících. Zajišťovala rovněž přejímku, ukládání a přepravu bojových hlavice včetně jaderných, jejich kompletaci, testování a montáž na raketové nosiče. Zabezpečovala i krátkodobé ukládání zkompletovaných raket ve stanoveném teplotním režimu a jejich překládání na odpalovací zařízení 9P120.

Personálně byly tyto útvary naplněny vojáky z povolání, specialisty-inženýry a strážní jednotkou formovanou z příslušníků speciálních jednotek (Specnaz). Vojáci základní služby, kteří byli speciálně vybírání a prověřování, sloužili pouze jako pomocní specialisté a řidiči. PRTB byly organizačně zcela odděleny od palebných jednotek a byly zpravidla po všech stránkách plně autonomní a soběstačné. Byly podřízeny přímo nejvyššímu velení.

PRTB, která „obsluhovala“ 122. rbr v Hranicích, byla původně dislokována ve stejných kasárnách, byť její technická část byla striktně oddělena od ostatních. Ke konci roku 1984 se přemístila do budovaného areálu ve VVP Libavá na severním okraji osady Kozlov. Zde byly kromě rozsáhlého technického zázemí vybudovány panelové byty a některé objekty tzv. občanské vybavenosti (kino, bazén, obchod aj.) pro vojáky z povolání. Technická část obsahovala m.j.

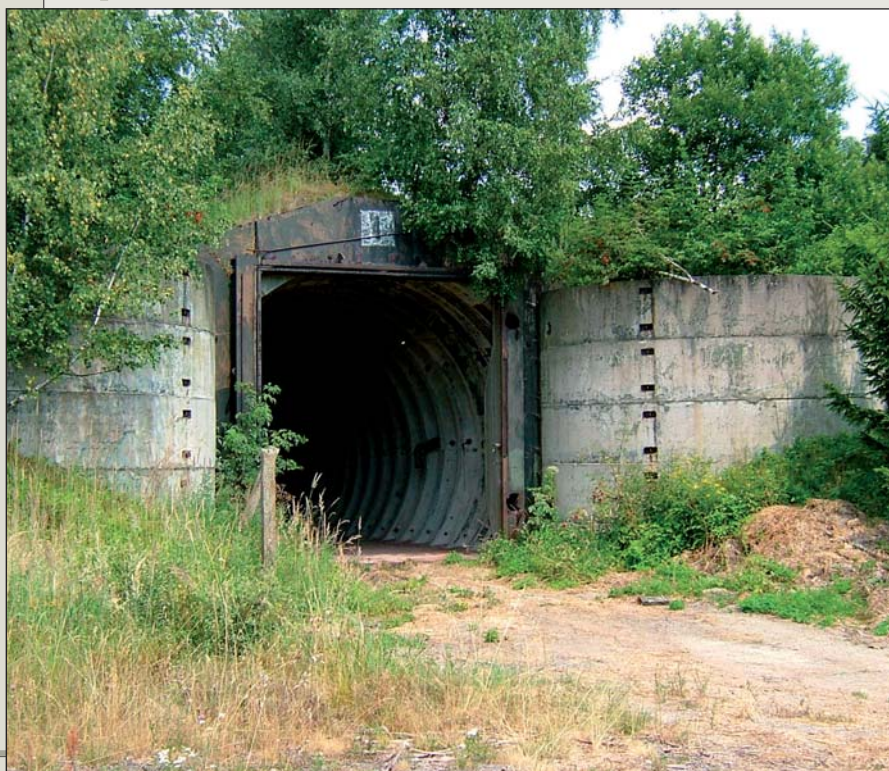
■ PRTB Kozlov - trojice zodolněných úkrytů předurčených k uchování jaderných hlavice (současný stav)

desítky garážových stání, zodolněné haly pro uskladnění a práci s raketovými nosiči a trojicí zodolněných úkrytů předurčených pro krátkodobé ukládání jaderné munice (bojových hlavic). V roce 1987 kozlovská PRTB fungovala již jako tzv. smíšená PRTB – v rámci své působnosti zajišťovala raketovou brigádu OTR Temp-S a vševojskové raketové útvary Střední skupiny vojsk, vyzbrojené taktickým raketovým systémem 9K79 Točka (SS-21). Po celou dobu byla ve výlučné podřízenosti 6. správy Velitelství Pozemního vojska Ozbrojených sil SSSR v Moskvě.

Výše zmíněné vyhrazené sektory na území palebných postavení OTR Temp-S ve VVP Libavá (nazývané „filial“, viz B v náčrtku palpostu „Sever“) byly také prostorem působnosti PRTB. Není úplně jasné určení zde stojícího průjezdního úkrytu – o jeho funkcích a činnostech, které zde byly prováděny, víme pouze z nepřímých svědectví. Nejpravděpodobnější účel tohoto úkrytu plyne z kontextu požadavku na udržování stálé bojové pohotovosti PRTB a vysoké úrovně vycvičenosti specialistů na logistické a technické zabezpečení jaderných hlavic i v mírových podmínkách. Výcvik těchto specialistů zřejmě probíhal právě zde, a to v rámci desetidenní pohotovosti raketového oddílu. Byly zde zřejmě deponovány hmotnostní makety hlavic a učební zařízení (funkční imitace hlavic) pro nácvik montáže, nastavování a testování bojových jaderných hlavic před montáží na raketový nosič a rovněž mobilní stanice pro jejich technické prověrky. Cvičné hlavice (stejně jako skutečné jaderné hlavice) byly uloženy ve speciálních kontejnerech na skladových přepravnících.

■ Palebné postavení „Sever“ – úkryt č. 4 (stav z 7/2006)

Raketové jednotky ani PRTB (vyjma velitelů) nebyly při výcviku informovány o charakteru dodané bojové hlavice. Nevěděli, zda bude

skutečných) na místo jejich montáže na raketový nosič („stykovky“). Byla zde také vozidla s prověrkovou stanicí jaderných hlavic. Prů-

■ Palebné postavení „Sever“ – interiér průjezdního úkrytu sektoru B (stav z 7/2006)

dodána hmotnostní maketa, funkční imitace či reálná bojová hlavice. Dvě poslední jmenované dokázali rozlišit pouze specialisté PRTB. V zóně PRTB na palebném postavení parkovala rovněž speciálně vybavená vozidla Ural 4320 s izotermickou skříňovou nástavbou, určená pro ukládání, udržování teplotního režimu (uvnitř izotermické skříňe s jadernou hlavicí byla zpravidla udržována teplota $20 \pm 5^\circ \text{C}$) a transport hlavic (cvičných nebo

jezdové uspořádání úkrytu vycházelo z přísných bezpečnostních pravidel, mezi nimiž byl i zákaz couvání s naloženou hlavicí. Pro úplnost dodejme, že pro klasické tříštitelové hlavice, kterými mohl být raketový systém Temp-S rovněž vyzbrojen, platila výrazně jednodušší pravidla.

Méně pravděpodobnou, ale přesto poměrně přijatelnou hypotézou se zdá možnost, že v úkrytu parkovalo jedno OZ, na němž probíhala pravidelná kontrola a ošetřování skutečného (ostrého) raketového nosiče.

S velkou dávkou jistoty lze na základě získaných informací a analýzy technicko-taktických skutečností a mezinárodní situace říci, že v období dislokace systému Temp-S na čs. území neproběhla reálně ani jedna montáž ostré jaderné hlavice na raketový nosič. Tato složitá a dosud do značné míry utajovaná problematika jde však daleko nad rámec předloženého článku.

**Wieslaw STRZONDALA,
Vladimír PANUŠKA ■**

Poděkování: Autoři děkují odborným konzultantům, Ing. P. Kopřivovi, Ing. J. Štefcovi, CSc. a Dr. P. Minaříkovi, CSc., za připomínky a rady, které vedly k odstranění nedostatků a k věcnému obohacení článku.

Titulní foto: Palebné postavení „Západ“ – průjezdní úkryt v sektoru PRTB (stav z 7/2006)

Foto: autoři, mapy.cz, VGHMÚ
Schémata a projekce: přílohy ke Smlouvě USA-SSSR z 8. 12. 1987, V. Panuška.

Prameny: state.gov, forum.11td.ru, cgw.org.ru, fortifikace.net a pamětníci, kteří chtějí zůstat v anonymitě.